

Dr. Ing. František Štěrba:

**CARABUS VIOLACEUS SSP. AZURESCENS DEJ. (COL., CARABIDAE)
A JEHO S N. RILVENSIS KOLBE PŘÍBUZNÉ FORMY NA BALKÁNĚ.**

Carabus rilvensis KOLBE byl popsán KOLBEM v Ent. Nachr. 1887, pg. 137, dle jediného exempláře, kterýžto typ je chován v Berlínském museu. Naleziště bylo FRIVALDSZKYM, jenž ho našel, označeno jako Rumelia. Od těch dob až do doby nejnovější, kdy řada výborných našich sběratelů prozkoumala Bulharsko, Srbsko, Macedonii, Albanii a Řecko, byl tento berlínský typ jediným známým exemplářem. Podle nálezů našich sběratelů z Národního musea i soukromých sběratelů je tato forma nesporně vzácnou. Naše Národní museum chová 4 kusy. Dr. HEYROVSKÝ s Dr. PURKYNĚM našli další 2 kusy na Kožuf planině.

Již staří autoři se domnívali, že Rila není původním nalezištěm; bylo ovšem těžko zjistiti jeho rozšíření na Balkáně, když nikde mimo Berlínské museum nebyl.

REITTER ve svých Bestimmungstabellen *Carabini* 1896 se zmiňuje o *rilvensis* v poznámce pg. 98 k v. *crenatus* STURM.: „eine ähnliche Form aus Rumelien scheint v. *rilvensis* KOLBE zu sein“, neznal ho tudíž. LAPOUGE ve svých Tableaux de détermination du genre *Carabus* (Échange XXIV, pg. 59, 1902) uvádí s. v. *rilvensis* KOLBE se svým nově popsaným s. v. *balcanicus* a rozlišuje je takto:

„sculpture de *crenatus* ou subcrenatus, couleurs métalliques. Balkán, Turquie ..... s. v. *rilvensis* KOLBE, sculpture moins régulière, couleurs sombres. Balkan-occidental ..... s. v. *balcanicus* LAPOUGE“.

Toto rozlišení však úplně selhává, poněvadž na Balkáně jsou další formy se skulpturou *crenatus* jako *Bartoni*, *shardaghensis*, *Mařani* a *Purkyněi*, jež dle tohoto rozlišení by spadaly k formě *rilvensis*.

APFELBECK ve svém díle „Die Käferfauna der Balkanhalbinsel“ (1904), uvádí na str. 27 *Car. rilvensis* a jeho znaky, při čemž klade důraz na kratší a tlustší, na přední straně konvexní prvý článek tykadel, kterýžto znak již KOLBE ve svém původním popisu vyzvedl, jež však Eidam ve své níže citované práci neuznává, poněvadž u typu na prvním článku tykadel nemohl nic zvláštního zjistiti.

Za to však APFELBECKŮV popis ukazuje zmínku o penisu jeho domnělého *rilvensis*, že je penis na špici dosti silně a náhle rozšířen a hákovitě zahnutý, že tento jeho *rilvensis* je formou *Bartoni* MAR., která se takovým tvarem penisu vyznačuje. Při vypočítávání nalezišť tohoto *rilvensis*

uvádí APFELBECK výskyty i později popsanych příbuzných forem: *scombrosensis* a *shardaghensis*.

V r. 1918 popsal APFELBECK v *Anzeiger der Akademie d. Wiss. Wien, math. naturw. Klass. No. 6*, pg. 75, formu *shardaghensis* ze Šar Daghu Olešnica, o které uvádí, že skulptura krovek je stejná jako u *rilvensis*.

Teprve 40 let po popisu KOLBEHO vnesl EIDAM ve své práci „Revision der *Carabus violaceus*-Rassen“ (*Coleopterol. Zentralblatt*, 1. Band, Heft 5-6, 1927) více světla do temnoty, která tak dlouho vládla kol *Car. rilvensis* a správně vystihl dle berlínského typu charakteristické znaky tohoto tak dlouho mythického Caraba. Poznámává, že měl před sebou 500 kusů *Car. violaceus* z Balkánu, avšak ani jediný kus nemohl vztahovati na *rilvensis* řka, že nejpodobnější je forma *shardaghensis* APF., která ovšem není pravým *rilvensis*.

V Bulharsku samém publikovali rok po EIDAMOVÍ (1928) Dr. IVAN BUREŠ a S. KANTARDŽIEV v *Izvěstija na carskite prirodonaučni instituti v Sofii*, kniha 1, práci s titulem: Die in Bulgarien vorkommenden Arten der Subfamilie Carabinae (Col., *Carabidae*), v níž uznávají, že dle dosud (do r. 1928) nasbíraných kusů *Car. violaceus*, žádný se neshoduje s berlínským typem a že bulharským exemplářům přísluší jiné jméno a to *balcanicus* LAP., zároveň uvádějí podle LAPOUGEOVA klíče rozdíly mezi *rilvensis* a *balcanicus*. Tento *balcanicus*, který byl EIDAMEM (1927) přejmenovaný na *scombrosensis*, je skutečně i na Rile a Rhodopech, kde tvoří i přechody k pravému *rilvensis*.

Rasa *Carabus violaceus* ssp. *azurescens* DEJ. je na Balkáně zastoupena těmito formami:

- m. *azurescens* DEJ. (Rjeka, Chorvatsko: Skrad, Velebit, Bosna: Glamoč, Žepče, Travnik, Srbsko: Majdampek, Kopaovnik, Pirot, Suva planina);
- m. *krajinensis* BORN (SV Srbsko, Krajina, Negotin, Bosna, Žepče);
- m. *hercegovinus* BORN (Čvrstnica, Glamoč, Vran planina);
- n. *zabljakensis* EID. (Durmitor, Černá Hora, Sev. Albanie, Maranoi, Merdita, Visitor, Zabljak, Mokra planina);
- m. *merditanus* APF. (Černá Hora, Durmitor, Vermoša okolí, Zebia, Čakor planina);
- n. *scombrosensis* EID. (Krstec, Kjustendil, Čamkurija, Musala, Kostenec, Stara planina u Sofie);
- m. *sofianus* EID. (Sofia okolí, Vitoša, Rhodopy);
- n. *rilvensis* KOLBE (Kostenec-TÁBORSKÝ VII. 1935, Čamkurija-MAŘAN, TÁBORSKÝ VI. 1933, Kožuf planina-HEYROVSKÝ VI. 1938);
- m. *shardaghensis* APF. (Šar planina, Jakupica);
- n. *Purkyně* ŠTĚRBA (Belasica-PURKYNĚ, MAŘAN, TÁBORSKÝ 1933);
- n. *Bartoni* MAŘ. (Alibotuš-MAŘAN VI. 1929, Pirin-MAŘAN VII. 1932);
- m. *Mařani* ŠTĚRBA (Jablanica, Perister).

Formy *Car. violaceus* ssp. *azurescens* DEJ. z Balkánu rozlišíme podle tohoto klíče:

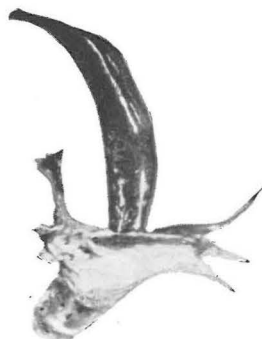
1. rilvensis.

2. merditanus.

3. Purkyněi m.

4. shardaghensis.

5. Mařani m.

Carabus violaceus ssp. azurescens n. Purkyněi nov.

nationi *rilvensis* KOLBE similis sed minus angustus, brevius ovalis, elytris precipue in feminis apicem versus fortiter dilatatis, pronoto in basi haud exciso, angustato, angulis posticis magis porminulis acustiusque indicatis magisque elevatis, supra laete violaceus, margine pronoti limboque elytrorum purpureis. Long.: 27—29 mm. Loc. clas.: Bulgaria mer.: Belasica planina in zona superiore silvae.

Carabus violaceus ssp. azurescens n. Bartoni m. Mařani nov.

forma minor, montana, obscurius coloratus solum modo parum violaceo micans, limbo elytrorum parum violaceo lucente. Long.: 20—22 mm. Loc. clas.: Macedonia: Jablanica montes (= Golešnica), Peristeri ad Bitolja.

Carabus violaceus ssp. azurescens n. scombrosensis EIDAM není formou odvozenou od n. *rilvensis*, nýbrž je formou již dosti vzdálenou, která je rozšířená na rovinách balkánských okolo Sofie, *Car. viol. n. rilvensis* je vzácnou formou, málo jen na Balkáně rozšířenou, sbírán byl dosud jen na málo místech, na Rile (Čamkurija, dr. TÁBORSKÝ), v Rhodopech (Kostenec, Dr. TÁBORSKÝ) v Bulharsku a na Kožuf planině (Dr. HEYROVSKÝ) v několika málo kusech.

Na Belasici byla sbírána forma se skulpturou krovek jako n. *rilvensis*, ale statnější, s konstantně, krásně fialově zbarvenými krovkami a štítem, krovky pak s obrubou rudofialovou jako štít; tuto formu jsem popsal jako n. *Purkyněi*. Natio *rilvensis* má krovky kovově zelenavé se zlatou obrubou, rovněž i štít je zelenavý se zlatovou obrubou, mimo to je brouk štíhlejší, krovky velmi málo nazad rozšířené a celý brouk velmi se podobá pyrenejské natio *fulgens*, od níž se liší znaky subspecie, hlavně penisem. Je velmi zajímavé, že ssp. *azurescens* na Balkáně vytváří obdobné natio jako ssp. *purpurascens* na západě v Pyrenejích.

Naši entomologové obrátili již před první světovou válkou pozornost k Balkánu, odkud přinášeli bohaté sběry. Prvým byl Dr. FR. RAMBOUSEK, který již od r. 1909 Balkán navštěvoval po řadu let, pak Dr. CYRIL PURKYNĚ, prof. Dr. JAR. ŠTORKÁN, prof. Dr. JUL. KOMÁREK a jiní. Nepodařilo se jim však nalézt *Car. viol. n. rilvensis*, ačkoliv všechny ostatní formy sbírali. Teprve v letech 1932—1938 přinesli pánové Dr. J. MAŘAN a Dr. TÁBORSKÝ z expedice BARTOŇOVY několik málo exemplářů pravého *rilvensis*. Po nich přivezli tuto vzácnou formu i pánové Dr. L. HEYROVSKÝ a Dr. C. PURKYNĚ z Kožuf planiny. Mimo to sbírali pánové. Dr. PURKYNĚ a prof. Dr. ŠTORKÁN na Belasici v této moji práci nově popsanou formu n. *Purkyněi*, která stojí velmi blízko k n. *rilvensis*, je však zcela dobře odlišitelná. Těmito nálezy byla aspoň částečně rozřešena otázka rozšíření *Car. viol. n. rilvensis* KOLBE. *Car. viol. n. scombrosensis* EID. je na Balkáně dosti hojně rozšířená a žije i na stejných místech jako n. *rilvensis*, k níž tvoří přechodné formy, u nichž je pro n. *rilvensis* význačná skulptura „*crenatus*“ více méně porušena.

Nakonec děkuji na tomto místě pánům prof. Dr. J. OBENBERGEROVI, Dr. J. MAŘANOVÍ, Dr. K. TÁBORSKÉMU, Dr. C. PURKYNĚMU a Dr. L. HEYROVSKÉMU za laskavé zapůjčení materiálu a sdělení lokalit, zároveň vděčně vzpomínám zesnulého Dr. J. RAMBOUSKA, který první od nás počal na Balkán jezdit a zvláště vzpomínám Němci umučeného prof. Dr. JAR. ŠTORKÁNA, který mi značnou část svých sběrů věnoval.